

dr. Novković N., redovan profesor Poljoprivrednog fakulteta Novi Sad
mr. Čordaš R., gradski inspektor Zaštite životne sredine Subotica

Mogućnosti agroturizma na teritorijama pored zaštićenih prirodnih dobara u Vojvodini

Ponuda agroturizma na ovim prostorima treba da sadrži prikaz drugačijeg života od sadašnjeg urbanog: edukativne staze, staze za šetnje, gde se prikazuju agrarne, prirodne, demografske vrednosti te sredine, sa pružanjem mogućnosti upoznavanjem sa starim narodnim zanatima i specifični načinin pripreme namirnica za datu sredinu.

U okviru agroturizma treba pronaći mogućnosti za prikaz: „Put hleba“ – prikaz svih aktivnosti od uzgoja pšenice do pećenje hleba, „Bašta“ – prikaz aktivnosti u uzgoju lokalnih biljaka, prikaz sakupljanja i prerade lekovitih biljaka, rad na polju – prikaz oranja, priprema zemljišta za sadnju, sadnja i uzgoj biljaka, nega domaćih životinja. Pored zaštićenih prirodnih dobara interesantni su aktivnosti u pronalaženja i branja samoniklog voća, povrća i lekovitih biljaka. Može da se napravi turistički sadržaj u smislu spremanja zimmice u seoskoj sredini.

Zajedno i u harmoniji sa prirodom. Agroturizam je samo za turiste koji su svesni da se nalaze u i pored zaštićenog i ekološki vrednijeg prostora, na prirodnom dobru na kom treba odgovorno da se ponašaju.

Za pružaoce usluga se podrazumeva da taj prostor treba da poseduje odgovarajuće i funkcionalne objekte i porostorije za smeštaj. Usluga treba da zadovoljava visoke standarde.

Prostori za agroturizam su, pored lokalnih mogućnosti i prostori zaštitne zone pored Zaštićenih prirodnih dobara. Na ovim prostorima tako treba iskorišćavati agrarne mogućnosti da sa time vodimo brigu o zaštićenom prirodnom dobru. Da bi se ispoštovala blizina i briga na ovim prostorima, agrar treba na tim površinama poljoprivrednih zemlja da pređe na ekstenzivan način gazdovanja.

Ključne riječi: agroturizam, ekološki turizam, zaštićena prirodna dobra, demografija.

Za turističko vrednovanje prirodnih prostora i lokaliteta koriste se opšti turistički kriterijumi:

- turističke vrednosti prirodnih resursa, ekološke i pejzažno – ambijentalne karakteristike prostora,
- ekonomija investicija sa stanovništva sigurnosti tržišta, odnosno domaće i inostrane turističke tražnje,
- specifičnost prostora za izgradnju odgovarajuće infra, suprastrukture i formiranje integralnog i kompleksnog turističkog proizvoda sa mogućnostima prisutnih agrarnih uslova.

Na teritoriji Vojvodine su definisane sledeće površine koji su pod nekom vrstom zaštite i spomenici prirode, koje su definisane kao prirodne retkosti:

- Nacionalni park – Fruška Gora,
- Specijalni rezervati prirode – 15,
- Parkovi prirode – 10,
- Park šuma – 2,
- predeo izuzetnih odlika – 1,
- Spomenici prirode – 79.

Zaštićena prirodna dobra su definisani sa tri zone zaštite, zonama I, II i III, a pored toga je zona zaštite do 500 metara širine. Na površini zona zaštite i pored tih zona bi trebala da se odvija ekstenzivna poljoprivredna proizvodnja, i to proizvodnja koja nemože da ugrozi zaštićeno dobro i Spomenike prirode. Takav način rada i poslovanja pored zaštićenih prirodnih dobara pruža mogućnost za razvijanje agroturizma.

Ponuda agroturizma treba da sadrži: upoznavanje sa starim narodnim zanatima, specifičan način pripreme i degustacijadomaće hrane sa tih podneblja, kao što je: pečenje hleba, pečenje slanine, kuvanje na otvorenoj vatri, kao i druge specifičnosti za datu sredinu.

Prikaz drugačijeg načina života od sadašnjeg gradskog načina. Treba formirati na tim područjima staze za šetnju, edukativne staze, gde se prikazuju agrarne, prirodne, demografske vrednosti date sredine.

U agroturizmu treba pronaći mogućnosti za prikaz:

- Puta hleba, od njive do trpeze: oranje konjima, sejanje pšenice, žetva na stari način, priprema testa za hleba i pečenje hleba.
- Bašta: uzgoj loklanih kultura. Sadnja, kopanje, skidanje plodova i unošenje u kuhinju.
- Pripremanje trava za životinje: košenje, stavljanje na gomilu, unos sa njive i lagerovanje na tipičan način.
- Prikaz skupljanja i prerade lekovitih biljaka.
- Rad na polju: prikaz oranja, priprema zemljišta za sadnju, sadnja i uzgoj biljaka.
- Nega domaćih životinja: Krava, telad, konja, magaraca, koza, svinja, zečeva, živine,....

U okviru ponude agrara na i pored zaštićenim dobrima posebno mogu biti interesantne aktivnosti, kao ishrana u prirodi, te razne aktivnosti pronalaženja i branja samoniklog voća i povrća. Pored ovog vida ponude biljaka kao hrane može se napraviti turistički sadržaj u smislu spremanja zimnice u seoskoj, salašarskoj sredini, kao što je pravljenje

džemova, pekmeza, slatkog os sezonskog voća, zatim učestvovanje u berbi grožđa, malina, jabuka i drugog voća. Doživljaji kao što su pečenja mesa, slanina, raznog povrća, kukuruza ili krompira na vatri, ili u pepelu, su prijatna druženja za kojim uvek postoji potreba, naročito ljudi iz gradske sredine.

Vojvodina sa Bačkom, Banatom i Sremom je sredina sa velikom skupom različitog demografskog i etnološkog sadržaja sa velikim brojem naroda, koji još sada imaju različite običaje i folklorne vrednosti. Pravi i ekonomski opravdana primena prirodnih potencijala uz razvoj seoskog i salaškog turizma, koji su deo agraroturizma podrazumeva angažovanje ekološki obrazovanih stručnjaka. Ovi stručnjaci u saradnji sa lokalnim stanovništvom bi obezbedili očuvanje prirodne sredine vrednostima. Neposredan boravak turista u prirodi bi uticao na stvaranje i produbljivanje ekološkog načina razmišljanja. Što bi omogućilo širenje pravilnog odnosa ljudi prema zaštićenim prostorima.

Principi održivog razvoja, čiji je deo i agroturizam, je dvosmeran i sadrži želju zadržavanja prirodne celine i održavanje celokupnog zdravog društva. Turisti treba da shvate da na ovim površinama sve zavisi od njihovog ponašanja i poštovanja ovih prirodnih i društvenih vrednosti, a to je osnova za razvoj odgovornog ponašanja, svesnosti i poštovanje raznolikosti datih sredina.

Za pružaoce usluga na tim područjima to znači da treba da poseduju odgovarajuće i funkcionalne objekte i prostorije za smeštaj. Objekte i usluge treba da zadovoljavaju visoke standarde kao sanitarne tako i zahteve:

- objekti i nameštaj trebaju biti u stilu uže sredine,
- novi objekti za pružanje usluga treba da se uklapaju u sredinu,
- objekti da su izgrađeni od za okolinu poznatih materijala,
- na obnovljenim zgradama da ostanu stara obeležja,
- što više korišćenja prirodnih izvora energije: vetrenjače, sunčani kolektori, termalna voda,.....,
- pridržavanja principa uštede energije: toplotna izolacija, štednja vode – upotreba kišnice, prirodno čišćenje otpadnih voda – trska, kompostiranje domaćeg otpada,....,
- da ima dobar putni prilaz i odgovarajuća mogućnost poseta,
- parking za kola organizovati minimalno 100 metara od objekta,
- hrana da bude domaća, sa tog podneblja i bez hemikalija,
- da poseduje ekološki orijentisani programi za posetioce.

Poštovanjem ovih zahteva kada su u pitanju prostor i posetioci koji su došli da vide nešto novo, pružaoce usluga mogu dobro da edukuju posetioce kako bi se oni mogli pravilno ophoditi i ponašati u i pored zaštićenih područja, u sredinama drugačijem od domaće, sa željom da se steknu nove načine ponašanja, koje načine će poneti i primeniti u svojim domovima, kućama.

Najefikasniji način očuvanja prirodnih dobara je upoznavanje lokalnog stanovništva sa vrednostima prirode uže sredine i sa njihovim demografskih i etnološkim vrednostima, uz angažovanjem lokalnog stanovništva u raznim aktivnostima prikaza ove različite vrednosti posetiocima. Po potrebi treba održavati razna predavanja stručnih lica iz poljoprivrede i biologije radi pronalaženja načina proizvodnje na, i pored prirodnih dobara. Treba pronaći mogućnosti za animiranje lokalnog stanovništva da što aktivnije

učestvuju u turističkoj ponudi tog područja. Lokalno stanovništvo treba da pronalazi svoje mesto u tome i oseti materijalnu korist i brigu o tom području u pružanju pojedinih i specijalnih usluga za zadovoljavanje zahteva posetilaca, kao što su razgovori, folklorne atrakcije, muzika, piće, hrana, suveniri i drugi.

Literatura:

Agrotejp (2006): Eko selo Svilojevo - idejno rešenje razvoja agroboturizma, Projektna dokumentacija, Novi Sad.

Buday - Sántha (2002): Környezet-gazdálkodás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.

Ljubić, B (2003): Moderni agrobiznis menadžment, MBA press, Beograd.

Novković, N (2003): Planiranje i projektovanje, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad.

Popesku, J (2000): Održivi i odgovorni razvoj turizma u dvadeset prvom veku - Agenda 21 za turističku privredu, Čigota štampa, Beograd.

Rosić, I (2004): Strategija regionalnog razvoja Srbije, Ekonomski fakultet, Kragujevac.

Čordaš, R. (2004): Ekonomski aspekti ekosistema na teritoriji opštine Subotica - sa posebnim osvrtom na vodni režim, Magistarska teza, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici.

Zbornik radova Međunarodne Eko – konferencije 2005. god, 21-24 septembar 2005., Ofset print, novinsko izdavačko preduzeće, Novi Sad.

